

*congres*verslag

Radicalisering & Terrorisme

31 januari 2017

Studiecentrum voor
Bedrijf en Overheid

made with
Beacon

Radicalisering & Terrorisme

Congres, 31 januari 2017

Beste lezer,

Op 31 januari 2017 vond op The Hague Security Delta Campus in Den Haag, de internationale stad van vrede, recht en veiligheid de tweede editie van het congres Radicalisering & Terrorisme plaats waar ervaringsdeskundigen en experts werkzaam bij de overheid, wetenschap en het bedrijfsleven samenkwamen om kennis en ervaringen uit te wisselen over de aanpak van radicalisering en terrorisme om zodoende van elkaar te leren.

Een belangrijke les van het congres was dat overheid, bedrijfsleven en wetenschap elkaar nodig hebben om tot innovatieve oplossingen te komen voor een veiligere wereld. The Hague Security Delta Campus, het grootste veiligheidscluster van Europa, speelt hierbij een belangrijke rol door overheden, innovatieve bedrijven en toonaangevende kennisinstellingen samen te brengen om producten, diensten en kennis te ontwikkelen voor de aanpak van radicalisering en terrorisme.

Met het congres Radicalisering & Terrorisme boden we een podium aan overheden, bedrijven en kennisinstellingen om deze kennis, producten en diensten met elkaar te delen. In deze terugblik op het congres worden de opgedane kennis en ervaringen voor u nog eens op een rij gezet, zodat u deze kunt toepassen in uw dagelijkse praktijk.

Veel leesplezier!

Met vriendelijke groet,

Frank van Summeren, congres- en opleidingsmanager veiligheid bij het Studiecentrum voor Bedrijf en Overheid en organisator van het congres Radicalisering & Terrorisme

Menno Klopper, dagvoorzitter van het congres Radicalisering & Terrorisme, adviseur veiligheid en innovatie bij Van Aetsveld en hoofddocent van de cursus bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme.

Bas de Kroon, partnershipmanager bij het Studiecentrum voor Bedrijf en Overheid.

Congresverslag

Samenwerken aan de aanpak van radicalisering en terrorisme

De deelnemers werden welkom geheten door **Richard Franken**, directeur van The Hague Security Delta, het grootste veiligheidscluster van Europa waar overheid, wetenschap en bedrijfsleven samenwerken aan innovatieve oplossingen voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken waaronder radicalisering en terrorisme. Hij ging in tegen het sterk aanwezige beeld dat radicaliserende jongeren vaak slecht geschoold zijn en geen werk hebben. Dat vraagt om een creatief en verrassend aanbod van maatregelen, willen we de verbinding houden tussen de actuele dreiging en de succesvolle aanpak van radicalisering en terrorisme. Hiermee gaf dhr. Franken direct een goede inhoudelijke richting voor de volgende sprekers.

Actuele dreiging van terrorisme en gewelddadig extremisme

De **heer Schreinemachers**, directeur Analyse en Strategie van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, ging in op de actuele dreiging op Nederlands grondgebied. Daarbij wees hij op de aanslag van zondag 29 januari 2017 op een moskee in het Canadese Québec én de aanslag van februari 2016 op een moskee in Enschede. Hierbij maakt dhr. Schreinemachers expliciet duidelijk dat dreiging vandaag dag uit meerde hoeken komt. Vervolgens ging hij in op de actuele jihadistische dreiging waarbij hij wees op een paradox in de strijd tegen IS. De coalitie is steeds beter in staat het grondgebied van de IS te reduceren. Op termijn zal dit betekenen dat de territoriale entiteit van IS verdwijnt. En daarmee ook een 'thuis' voor de IS strijders. Dit heeft met name consequenties voor uitreizigers die na 2014 vertrokken. Zij wisten immers dat hen een zeer gewelddadige omgeving te wachten stond. In deze omgeving zijn zij nu getraind en met die ervaring zullen zij terugkeren als hun 'thuis' verdwijnt.

Eenmaal terug in Nederland kunnen zij vervolgens weer gebruik maken van hun lokale netwerken. Ergo: het vernietigen van het kalifaat leidt tot terugkeer van gemotiveerde en getrainde strijders die gebruik kunnen maken van hen bekende netwerken. Dat potentiële gevaar roept weer reacties op van rechts-extremisten.

Ruimte laten voor radicale ideeën

Vervolgens bracht de **heer Wuchte**, hoofd van de afdeling Action against Terrorism van het Transnational Threats Department van de Organisation for Security and Co-operation in Europe, een internationaal perspectief op terrorisme. In zijn verhaal maakt hij duidelijk dat de aandacht voor preventie en repressie op persoons- en groepsniveau, gepaard moet gaan met aandacht voor economische stabiliteit, groei, werkgelegenheid en politieke betrokkenheid van jongeren. Juist deze aspecten maken dat jongeren opgroeien met perspectief en ruimte krijgen tot participatie. Hierbij is het belangrijk dat zij ook radicale ideeën mogen uiten. Door het perspectief en de ruimte voor debat zijn jongeren aantoonbaar minder vatbaar voor radicalisering. De heer Wuchte wees daarbij ook op de verantwoordelijkheid voor private partijen en maakte duidelijk dat daar een goede business case aan ten grondslag ligt: investeren in kwetsbare jongeren leidt tot minder dreiging, daardoor tot meer economische stabiliteit en zodoende tot duurzame groeiperspectieven.

Actuele inzichten voor een succesvolle contraterrorismestrategie

In de discussie die volgde met de toehoorders, werd de noodzakelijke ruimte voor radicale ideeën bevestigd. De derde spreker, de **Peter Knoope**, senior visiting fellow bij het Clingendael Institute en voormalig directeur van het Internationaal Centrum voor Contra-Terrorisme, bevestigde dit belang eveneens. Daarbij maakt hij duidelijk dat het pas problematisch wordt als geweld de taal wordt. Nadien ging de heer Knoope in op de contraterrorismestrategie die sinds de aanslagen in New York van 2001 worden ingezet. Daar wordt sindsdien 15 miljoen dollar per uur aan uit gegeven zonder dat hier een gedegen strategie aan ten grondslag ligt.

Een van de problemen is dat er nog altijd geen consensus bestaat over de definitie van terrorisme. Mede hierdoor is de inzet van middelen ongericht, kunnen keuzes niet gemaakt worden en kan van optimalisatie van de contraterrorismestrategie geen sprake zijn. De reden dat deze situatie ruim 15 jaar stand kan houden weet de dhr. Knoope aan het gebrek aan expliciete en dus 'verborgen' agenda's.

Impact van een terroristische aanslag

Job Cohen, hoogleraar Thorbeckeleerstoel aan de Universiteit Leiden, ging nadien in op de impact van een terroristische aanslag op de gemeenschap. Hierbij sprak hij uiteraard vanuit zijn eigen ervaring als voormalig burgemeester van de gemeente Amsterdam ten tijde van de aanslag op Theo van Gogh. Twee uitdagingen staan daarbij centraal voor een burgemeester. De voornaamste opdracht op de dag van een aanslag en de periode nadien luidt 'de boel bij elkaar houden'. Daarnaast wordt de burgemeester geacht duiding te geven terwijl hij de achtergrond feiten nog niet kent en tegelijkertijd de beelden (soms) live al de wereld over gaan. In de hedendaagse sterk polariserende maatschappij waarbij social media deze snelle informatiedeling mogelijk maken, vormen deze twee opdrachten de grote uitdaging.

Contrapropaganda ter voorkoming van radicalisering

Bibi van Ginkel, onderzoeker bij het Clingendael Institute ging vervolgens in op de wijze waarop IS gebruik maakt van moderne communicatiemiddelen en de kunst van de retorica. Zij kunnen hun boodschap eenvoudig voor het voetlicht brengen omdat moderne middelen laag zijn in de kosten, eenvoudig in het gebruik, de identiteit van de boodschapper eenvoudig verborgen te houden zijn, een groot bereik hebben en zeer snel -soms live- berichtgeving mogelijk maken. Daarbij weten zij de ontvanger van de boodschap met de kunst van de retorica in het hart en hun onderbuik te raken. Wil men hier een weerwoord aan bieden, dan zal men vooral geloofwaardig en betrouwbaar moeten zijn in het aangaan van het gesprek, opdat het twijfel zaaien ten aanzien van het absolute denkframe van de extremistische organisatie niet enkel appelleert aan de ratio maar ook met ethos (hart) en pathos (onderbuik) overtuigt.

Hoe succesvol men daar in kan zijn is sterk afhankelijk van de fase in het radicaliseringsproces dat men deze denkpatronen gericht op benadrukken van conflict en wij-zij-denken om eigen identiteit meer ruimte te geven, weet te doorbreken. Overigens is hierin niet alleen een taak weggelegd voor de overheid, maar is de betrokkenheid van de buurtwerker, onderwijzer, voetbalcoach, imam en familie van even groot, of wellicht zelfs van groter belang.

Wet- en regelgeving op het terrein van de aanpak van radicalisering en terrorisme

Jan Brouwer, hoogleraar Algemene rechtswetenschap aan de Rijksuniversiteit Groningen en directeur van het Centrum Openbare Orde en Veiligheid, stond stil bij juridische gevolgen van de dreiging met politiek geweld in Nederland in de afgelopen 15 jaar. Hij schetste de verschuiving in het strafrecht waarbij de strafbaarstelling van een delict naar voren wordt gehaald; was men in het verleden strafbaar nadat men een daad had gepleegd, tegenwoordig is dat wanneer men voorbereidingen treft.

Per 1 juli a.s. wordt het in de fase daarvoor voor de Minister van Veiligheid en Justitie mogelijk vrijheidsbepalende maatregelen op te leggen aan personen die gedragingen vertonen die in verband kunnen worden gebracht met terroristische activiteiten. Alle bestuursorganen kunnen in een dergelijk geval vergunningen weigeren en intrekken van de desbetreffende personen. Jan Brouwer waarschuwt ervoor dat lichtvaardige inzet van deze buitengewoon laagdrempelig inzetbare maatregelen een omgekeerd effect kunnen op de radicalisering en het voorkomen van geweld.

(Crisis)communicatie bij een terroristische dreiging

Steven de Smet, hoofdcommissaris bij de politie in Gent en tevens strategisch adviseur veiligheid en crisiscommunicatie bij de provincie Oost-Vlaanderen, stelde de vraag of de digitalisering en de opkomst van sociale media onze samenleving en ons veiligheidsgevoel fundamenteel veranderden?

Houdt de veiligheidsketen en in het bijzonder de politie rekening met deze tendensen? Deelt ze haar informatie? Hoe gaat de politie om met de digital natives? Hoe kunnen we de politiezorg uitbreiden zodat de reële en de virtuele gemeenschap één worden? Aan de hand van sprekende voorbeelden uit België maakt hij het publiek duidelijk dat de hedendaagse communicatie van de overheid stamt uit het industriële tijdperk. Hierbij wordt ten onrechte vermoed dat men voor en na een incident tijd heeft voor het geven van een goede duiding én de boodschap nog gezag heeft omdat deze van de overheid komt. Met een zeer bevlogen verhaal maakte hij duidelijk dat dit hopeloos ouderwetse gedacht is; jeugdigen verwachten bij incidenten zeer snelle communicatie die o.a. via social media net zo goed kan overkomen. Hij schreef het boek 'De nieuwe politie' (Lannoo 2012) waarmee hij de politie wil binnen loodsen in een evoluerende, digitale maatschappij. Naar mening van de heer De Smet zal de overheid snel haar reactievermogen en reactierepertoire moeten herzien opdat deze past bij de moderne tijd.

Signaleren van online sporen van radicaliserende personen

John Rozema, strategisch adviseur online media bij How About You, ging in op het signaleren van online sporen van radicaliserende personen. Tijdens de aanslag op de luchthaven Zaventem en het metrostation (maart 2016) verschenen binnen 12 uur meer dan één miljoen (!) Nederlandstalige berichten op sociale media en nieuwsmedia. Op sociale media en nieuwsmedia zag je observaties, hulpvragen, uitingen van medeleven en afschuw, statements van politici, verslaggeving door nieuwsmedia, spontane burgerhulp, feiten, fouten en mythen. Kip of ei? Zorgde het bereik van deze online media voor impact of juist andersom?!

Extremisme is de volgende stap van iemand die is geradicaliseerd. Hij/zij is bereid om de 'daad bij het woord' te voegen en wil zijn/haar omgeving geforceerd zijn/haar waarden of overtuiging opleggen, desnoods met geweld. Een terroristische aanslag is de ultieme stap in deze escalatieladder. Voor de goede orde: iemand die 'radicaliseert' is niet automatisch een terrorist. Kenmerkend voor het proces van radicalisering en uitingen van extremisme, is het motief om actief publiciteit te zoeken: van werving gelijkgestemden tot aan ontwrichting van de samenleving. Geradicaliseerde personen laten sporen achter.

Wij zijn benieuwd of je die sporen al in een vroeg stadium meetbaar kunt maken door gebruik te maken van o.a. sociale media. Je kunt de focus leggen op “opsporing” van deze individuen, maar wij zijn meer geïnteresseerd in het maatschappelijk effect. Kun je online wervingsactiviteiten van geradicaliseerde personen opsporen? Kun je de sentimenten, het discours meten waarmee de werving gepaard gaat? Kun je sympathie- en antipathiebewegingen zichtbaar maken? Immers op sociale media zullen ronselaars ook te maken krijgen met tegengeluiden. Hoe ontwikkelen sociale netwerken en leerpatronen zich rond die geradicaliseerde personen? Er bestaat nog geen signaleringsfunctie die deze ontwikkelingen in beeld brengt.

Op dit moment gebruiken we openbare data van o.a. Facebook en Twitter om vragen en beeldvorming in kaart te brengen tijdens een terroristische aanslag. Waarom zouden we dat niet kunnen doen bij de (escalatie)processen die voorafgaan aan een aanslag? Voorbeeld: opsporingsdiensten ‘kennen’ geradicaliseerde personen die actief bezig zijn met wervingsactiviteiten. Opsporing van individuen laten we over aan opsporingsdiensten; wij zijn juist geïnteresseerd in de maatschappelijke effecten. Laten we daarom de sociale netwerken monitoren van deze ‘radicalen’. Monitor en analyseer deze openbare (!) data op sentimenten,

discours/linguïstiek en issues. Daarmee kunnen we ritmes en patronen meten. Zodra dat ritme schuift of kantelt naar een andere fase van de escalatieladder, zien we dat. Met andere woorden: je gaat sociale leerprocessen in communities/netwerken meetbaar maken. Daarmee introduceren we een inputbron voor beleidsmakers en opsporingsdiensten die nadenken over maatregelen of interventies in kader van polarisatie en radicalisering.

Islamitische identiteit: seksualiteit, huwelijk en radicalisering

Seksualiteit bij islamitische jongeren tijdens hun puberteitsfase is vaak een taboe binnen islamitische families. De Stichting voor Interculturele Participatie en Integratie (SIPI) ervaart dat islamitische jongeren hierdoor in een “psychologische oorlogvoering” kunnen verkeren en hun uitvlucht mogelijk vinden in de salafi jihadistische Islam. Terwijl er door aandacht voor dit onderwerp problemen als radicalisering en rekrutering voorkomen kunnen worden. Beroepskrachten moeten betere kennis en vaardigheden ontwikkelen bij de begeleiding van islamitische jongeren, die zoeken naar hun islamitische identiteit en seksualiteit, aldus **Esma Salama**, methodiekontwikkelaar en programmaleider bij Stichting Interculturele Participatie en Integratie.

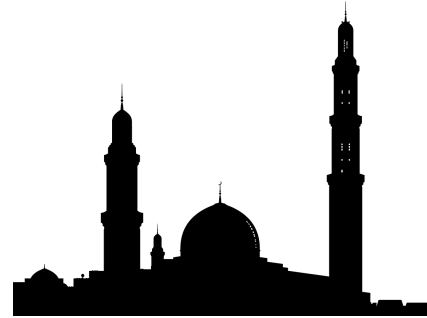
Bij sommige islamitische jongeren kan het islamitisch geloof mogelijk een bron van angst zijn: angst voor de duivel, de ‘kufar’ (ongelovigen) gaan naar de hel, geen alcohol/drugs, geen contacten met jongeren van het andere geslacht, geen seksuele vrijheid, vijf keer per dag bidden en als je stout bent, ga je naar de hel. Bij géén goede islamitische opvoeding is het voor een islamitische jongere erg moeilijk om te begrijpen hoe om te gaan met al deze zondes.

In de visie van sommige islamitisch ouders zijn ‘gehoorzaamheid’ voor Allah, de profeet (vz mh) en de sunnah (levenswijze) de hoogste waarde, ‘zelfstandig denken en persoonlijke ontwikkeling’ is daaraan ondergeschikt. Sommige islamitische jongeren leren van hun ouders al zeer vroeg onafhankelijk denken te onderdrukken en hun eigen gevoelens niet te vertrouwen: voor de waarheid moeten zij vertrouwen op externe autoriteiten, Allah en de

profeet (vzmm) en zijn metgezellen en de islamitische geleerden. Het wordt geleerd dat God soeverein is. Hij is almachtig en onafhankelijk van wie en wat dan ook.

Sommige islamitische kinderen worden opgevoed in termen van "hemel en hel" en "halal en haram". Bij een niet goede islamitische opvoeding kunnen sommige islamitische jongeren in verwarring raken door het bestaan van verschillende codes. Het gevolg kan zijn dat de jongeren in identiteitsproblemen raken en het pad van radicalisering kiezen om dit culturele conflict op te lossen.

Het aanbieden van God en de angst voor de hel zijn vaak moeilijk te verenigen met de westerse normen en waarden, die gebaseerd zijn op vrijheid, rijkdom en geluk. Islamitische jongeren ervaren als gevolg een soort psychologische oorlogvoering en innerlijke strijd met hun geweten, waarbij gehoorzaamheid en angst voor de hel botsen met de westerse vrijheid en het zelfstandig denken. Vanaf ongeveer een jaar of 12, wanneer de jongeren het voortgezet onderwijs ingaan en veel meer westerse vrijheden gaan genieten, ontwikkelen zich hierop soms identiteitsproblemen en gevoelens van schuld en schaamte, vaak veroorzaakt door innerlijke loyaliteitsconflicten. Samen met deze gevoelens van schuld en schaamte kan een behoefte groeien om berouw te tonen en zonden te compenseren.

Jongeren die ernstigere religieuze zonden hebben begaan, bijvoorbeeld jongeren in de criminaliteit, daders en slachtoffers van loverboys of jongeren die veel alcohol of drugs gebruiken, kunnen uit angst voor de hel op een zeker moment een sterke behoefte ervaren om berouw te tonen. Het aansluiten bij een radicale islamitische groepering kan een snelle oplossing lijken om in één keer veel berouw te tonen. Ronselaars weten hoe zij op deze angst voor de hel kunnen inspelen en kunnen de rol van 'redder' aannemen. Het aansluiten bij een salafi jihadistische groep kunnen zij voordoen als een aantrekkelijke, efficiënte en heldhaftige wijze om voor de zonden te compenseren en een plekje in het paradijs te garanderen.

Verkleinen van de impact van een mogelijke terroristische aanslag

Waar beveilig je je tegen? Wat wil je beveiligen? En hoe? Volgens beveiligingsspecialisten **Mark van den Wijngaard** en **Leo Mulder** die beide werkzaam zijn bij Securitas zijn dat de kernvragen die organisaties zichzelf moeten stellen in tijden van radicalisering en terrorisme. Een pasklaar antwoord op het omgaan met terreur is er niet. Tijdens het congres Radicalisering & Terrorismen gingen zij in op de vraag hoe organisaties de impact van een mogelijke terroristische aanslag kunnen verkleinen.

Volgens Leo Mulder en Mark van den Wijngaard zijn vraagstukken als dreiging van binnenuit de organisatie (insider threat) en hoe te handelen bij een verhoogde dreiging in relatie tot opschaling en training actueel. Ook bij Securitas als beveiligingsprofessional komen er veel vragen over binnen. Met het concept 4D Beveiligen heeft Securitas het voortouw genomen om antwoord te geven op deze ontwikkelingen. Het informatiegestuurde karakter van de beveiligingsstrategie en de focus op intensieve samenwerking maakt 4D Beveiligen tot een succes. Veiligheid is niet langer iets van een beveiligingsmaatschappij alleen, maar een gezamenlijk product.

Tijdens hun bijdrage aan het congres vertellen de veiligheidsadviseurs over de druk van radicalisering en terreur op het vak van beveiliging en delen ze ervaringen van Securitas collega's in Parijs en Zaventem die de gevolgen aan den lijve hebben ondervonden.

Veerkrachtige crisisbeheersing bij een (dreigende) terroristische aanslag

Met welke dreigingen kun je te maken krijgen? Op welke manier bereid jij je voor op een reëel denkbare dreiging? En hoe reageer je wanneer er daadwerkelijk sprake is van een terroristische aanslag. **Monique Tijssen**, directeur van 2-Rescue, liet de deelnemers aan het congres Radicalisering & Terrorisme door middel van een waarheidsgetrouwe crisissimulatie, waarbij ook acteurs werden ingezet, ervaren wat de gevolgen zijn van een terroristische aanslag. De belangrijkste les was dat een goede voorbereiding op een veerkrachtige crisisbeheersing bij een (dreigende) terroristische aanslag begint bij opleiden en trainen, gevolgd door oefenen. En de kracht van een veilige, realistische oefensituatie zit in een goede voorbereiding.

Preventieve aanpak van radicalisering door gemeente en politie

De terroristische dreiging die in de samenleving gevoeld wordt en de toenemende polarisatie lijken elkaar te versterken. Dit leidt tot groepen die lijnrecht tegenover elkaar komen te staan in de samenleving, tot rechtsextremisme, linksextremisme en moslimextremisme, tot verharde uitspraken, discriminatie, angst (voor het onbekende zoals vluchtelingen) en mogelijk tot een gewelddadige culture clash, aldus **Agnes van den Aniel**, **Niek Franssen** en **Justin de Kleuver** die als onderzoekers werkzaam zijn bij DSP groep.

Radicalisering is een persoonlijk sociaalpsychologisch proces; er gaat heel wat aan vooraf voordat iemand overgaat tot het plegen van een terroristische aanslag. Door radicalisering preventief en persoonsgericht aan te pakken, kan op de lange termijn invloed worden uitgeoefend op de terroristische dreiging en op het proces van polarisering. Het preventief aanpakken van radicalisering bevat een aantal componenten. Netwerkvorming en signalering vormt de voornaamste basis. Politie, gemeente, jongerenwerk (eerstelijns werkers) vormen belangrijke netwerkpartners in het signaleren van radicalisering.

Het trainen van eerstelijns werkers in het herkennen en omgaan met signalen van radicalisering is essentieel, want zij staan dichtbij jongeren en jongvolwassenen. In de praktijk blijkt dat zowel politie, gemeente als verschillende zorginstanties over onvoldoende kennis en kunde beschikken om radicalisering te herkennen/aan te pakken. Bovendien is de rol van politie voornamelijk repressief van aard, zij kan vaak pas optreden in een verder gevorderd stadium.

Veel interventies beogen de preventie van radicalisering. Uit onderzoek van DSP-groep blijkt dat slechts een klein deel daadwerkelijk als hoofddoel het tegengaan van radicalisering heeft. Interventies zijn voornamelijk gericht op het op gang brengen van interreligieuze dialoog, jongeren het gevoel geven dat zij erbij horen, opvoedondersteuning voor ouders, weerbaarheid en identiteitsvorming trainingen met als neveneffect/doel preventie van radicalisering. Er is nog maar weinig inzicht op wat werkt in het tegengaan van radicalisering.

Door een betere onderbouwing met behulp van wetenschappelijke kennis, kan effectiever en gericht worden ingezet op preventie van radicalisering.

DSP-groep doet momenteel onderzoek naar de preventieve lokale aanpak van radicalisering in een aantal gemeenten, in opdracht van Politie & Wetenschap. Het doel is om meer (in)zicht te krijgen op radicalisering binnen de gemeente, de preventieve werkwijze van signaleren, andere gehanteerde aanpakken en de aandacht voor (mogelijke) oorzaken van radicalisering.

Radicalisering, een sektarisch proces

Ronselaars van dwingende groeperingen ver- en misleiden hun potentiële leden onder de neus van de Nederlandse samenleving. Op welke behoeften en kwetsbaarheden spelen de ronselaars in? Waarom willen westerse jongeren en gezinnen zich aansluiten bij zulke extremistische groepen? Wat maakt deze groepen zo aantrekkelijk? En wat zijn de overeenkomsten tussen sekten en deze groeperingen? Welke sektarische kenmerken kunnen we onderscheiden? Zijn schadelijke beïnvloeding en indoctrinatie te voorkomen? En kan in de samenleving escalatie hiervan voorkomen worden? En wat kunnen we concreet doen voor degenen die met deze problematiek te maken hebben? Vragen die ons allemaal bezighouden en waar we antwoorden op moeten vinden om deze problematiek een halt toe te roepen.

De uitdaging is volgens **Arjan van Dijk** en **Frances Peters**, beide coach en ervaringsdeskundige, tekenen van sektarisch gedrag zo vroeg mogelijk te signaleren en als samenleving grenzen te stellen en passende nazorg te kunnen bieden. Om preventief te kunnen handelen is inzicht essentieel, maar ook om iemand te kunnen helpen bij het deradicaliseringsproces. Van belang is de mens achter het sektarische gedrag te blijven zien.

Adequaat anticiperen op incidenten

Norbert van der Leegte en **Ger Hindriks**, beide werkzaam als lead expert strategie en verandermanagement bij SOE, laten zien op welke manier er onder andere in de Veiligheidsregio kan worden samengewerkt door gemeenten, politie, brandweer en de GHOR aan het voorkomen dan wel bestrijden van een (mogelijke) terroristische aanslag. Hoe zorg je ervoor dat je goed voorbereid bent als er toch een terroristische aanslag plaatsvindt? Aan de hand van scenario's kun je nadenken over de aard, omvang en gevolgen van verschillende type terroristische aanslagen en je hierop prepareren.

Cyber terrorisme en de nieuwe werkelijkheid

Cyberspace is uitgegroeid tot een volwaardig oorlogsvoeringsdomein waar regeringen / overheidsgesponsorde groepen over de hele wereld botsen om de digitale suprematie in een nieuwe, veelal onzichtbare wereld van operaties. Vanuit het militaire perspectief wordt cyberspace reeds het vijfde domein van oorlogsvoering genoemd en hebben reeds vele landen militaire eenheden opgericht om actief te kunnen zijn in dit domein. **Jaap Schekkerman**, directeur onderzoek bij het Cyber Research Center, bracht ter sprake wat de doelen zijn van cyber terrorisme en hoe wij ons kunnen voorbereiden op mogelijke cyber terroristische aanvallen.

Cyberaanvallen zijn niet meer alleen het domein van opportunistische criminelen, maar zijn een steeds belangrijker wapen voor overheden in haar streven om de nationale soevereiniteit te verdedigen en om haar macht / kracht te etaleren. Internationale conflicten komen in een nieuwe fase in hun lange geschiedenis waarbij de nucleaire dreiging vervangen wordt door de cyber dreiging. In deze schimmige wereld worden doelen bevochten met bits en bytes in plaats van kogels, malware in plaats van milities en botnets in plaats van bommen. Deze geheime aanvallen vinden grotendeels ongezien plaats voor het publiek. In tegenstelling tot de oorlogen van weleer, produceren deze cyberoorlogen niet direct dramatische beelden van exploderende bommen, verwoeste gebouwen of vluchtende burgers.

Maar de lijst van serieuze slachtoffers wordt met de dag groter en bevat reeds een aantal van de grootste namen in de technologie, financiële diensten, defensie, overheid, staalindustrie, olie & gas en elektriciteit. Dit soort type cyberaanvallen kan het best begrepen worden, niet als een doel op zich zelf, maar als een potentieel krachtig middel om een breed scala van politieke, militaire en economische doelen te bereiken.

Maar zijn we ons bewust van deze cyberdreigingen en kennen we de impact? Kunnen we onszelf beschermen tegen deze cyber dreigingen? Of moeten we accepteren dat we worden gecompromiteerd en als dat zo is, zijn we dan voorbereid op een dergelijke situatie? Het Cyber Research Center - Industrial Control Systems / vitale infrastructuur is een onafhankelijk onderzoeks en expertisecentrum dat werkt aan de laatste ontwikkelingen op het gebied van fysieke & cyber bescherming en de daarmee gepaard gaande weerbaarheid. Haar doelstellingen zijn het doen van onderzoek van 'nation-state gesponsort' cyberaanvallen op industrieën / vitale infrastructuren met betrekking tot de snel veranderende dreigingen waarmee zij worden geconfronteerd en de maatregelen, controles en technieken die kunnen worden toegepast om beter voorbereid te zijn, als ook om te gaan met deze cyberdreigingen.

Oumnia Works en preventie van radicalisering

Met het nieuwe project Oumnia Works zet de gemeente Den Haag moeders in als wapen tegen radicalisering. Doel van het project 'voor en door moeders' is vrouwen bewust te maken van de risico's die hun kinderen lopen. Het gaat uit van de belevingswereld van moslimmoeders zelf. Die worstelen vaak met de puberteit van hun kinderen, hun identiteitscrisis, de andere beleving van religie. Als 'de onderbuik broeit' trekken die moeders niet aan de bel, uit angst vaak dat hun kinderen uit huis worden geplaatst. Oumnia Works is niet alleen bedoeld om de jihadgang tegen te gaan.

Vanuit Den Haag zijn de laatste jaren nog maar enkele jongeren naar Syrië of Irak vertrokken. Even belangrijk vindt de gemeente Den Haag dat het vervreemdingsproces wordt afgeremd en dat wordt voorkomen dat steeds meer moslimjongeren zich van de samenleving afsluiten, aldus **Karima Sahla**, directeur bij Stichting Steunpunt Sabr en ontwikkelaar van Oumnia Works en Liela Ramdien, programmaleider Oumnia Works vanuit het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

De gevaren van radicalisering en terrorisme

Massoud Djabani behoorde in de jaren zeventig tot een Iraanse terroristische organisatie en schets een beeld van hoe het proces van radicalisering en indoctrinatie in zijn werk gaat. Preventie is volgens hem enorm belangrijk, aangezien een geradicaliseerde jongere moeilijk meer is te bereiken. Hij pleit voor het vroegtijdig onderwijzen van kinderen in geschiedenis en filosofie om de weerbaarheid tegen radicaal gedachtegoed te verhogen. Het zaadje van twijfel, wat nodig is voor deradicalisering, is moeilijk te planten als een jongere het radicale pad al is opgegaan. Massoud Djabani deradicaliseerde toen hij drie maanden in een ziekenhuisbed terecht kwam en geen kant op kon. Bij terugkomst in de groep, bemerkte hij al snel dat er geen ruimte was voor zijn kritische vragen.

Massoud Djabani beschrijft radicalisering als een proces van vier fasen: werving, isolatie, desoriëntatie en hersenspoeling. In de eerste fase, de werving, worden emoties aangewakkerd, haat gezaaid, een vijandbeeld gecreëerd en wordt de jongere een utopie voorgespiegeld. Na de werving wordt de jongere uit zijn omgeving geïsoleerd. Daarna ontstaat desoriëntatie, waarna de jongere wordt gehersenspoeld. Het hersenspoelen gebeurt in eerste instantie door te manipuleren en emoties aan te wakkeren. Vervolgens wordt de jongere overspoeld met beelden van geweld, wordt hij constant met haat geïnjecteerd en worden vijanden ontmenselijkt. Tot slot is de jongere in de voltooiende fase geïndoctrineerd, is zijn identiteit verwisseld en gelooft hij of zij dat het doel alle middelen heiligt. Technieken die terroristische groepen gebruiken om iemand te dissociëren zijn het afbreken van identiteit, het geven van een nieuwe naam en het ontmenselijken van anderen. Als gevolg wordt de eigen identiteit als het ware 'ontkoppeld' en dringen misdaden niet door.

Het losmakingsproces van een terroristische groep begint met een zaadje van twijfel, wat tot het herstel van het kritisch denkvermogen leidt. Volgens Massoud Djabani is begeleiding noodzakelijk voor jongeren die zich losmaken van een terroristische organisatie. Deze jongeren hebben een toekomstperspectief en structuur nodig. Daarnaast zijn de jongeren getraumatiseerd en is verwerking van trauma's noodzakelijk. Tot slot is het noodzakelijk om te investeren in de persoon en zijn of haar kwaliteit te benadrukken.

Verspreiding van radicale ideologie

De laatste plenaire lezing werd verzorgd door **Maarten Zeegers**, de bekende journalist en arabist die in Syrië woonde en nadien drie jaar in de wijk Transvaal in Den Haag. In een persoonlijk verhaal vertelde hij over de gesprekken die hij voerde met geradicaliseerde jongeren en imams van de vele moskeeën in Den Haag.

In zijn verhaal kwam naar voren dat de reden voor afreizen naar IS gebied voor veel jongeren voor een belangrijk deel wordt ingegeven door een hang naar avontuur naast het feit dat ze de democratie afwijzen. Door de ervaringen van dhr. Zeegers en zijn wijze van spreken werden de inzichten van de andere sprekers voorzien van een menselijk gezicht.

Voornaamste lessen van het congres Radicalisering & Terrorisme

Menno Klopper, adviseur veiligheid en innovatie bij Van Aetsveld en hoofddocent van de cursus bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme sloot het congres Radicalisering & Terrorisme af als dagvoorzitter met de belangrijkste lessen die gedurende de dag aan bod kwamen. Drie aspecten kwamen bij herhaling terug in de verschillende presentaties van de sprekers en discussies nadien. De eerste oproep luidt: behoudt de lokale integrale aanpak waarbij uiteenlopende partijen zich richten op preventie en repressie. Kijk daarbij ook breder en werk aan economische stabiliteit, economische groei en werkgelegenheid. Dit maakt het mogelijk dat radicaliserende jongeren perspectief hebben naast dat zij tijdig opgemerkt worden en weten dat de stok achter de deur staat. Ten tweede is het belangrijk ruimte te geven aan radicale ideeën én daarbij jongeren te verbinden aan de lokale politiek. De grens ligt uiteraard bij het oproepen tot geweld. Hiermee kunnen jongeren zich publiekelijk uiten en wordt extremisme voorkomen.

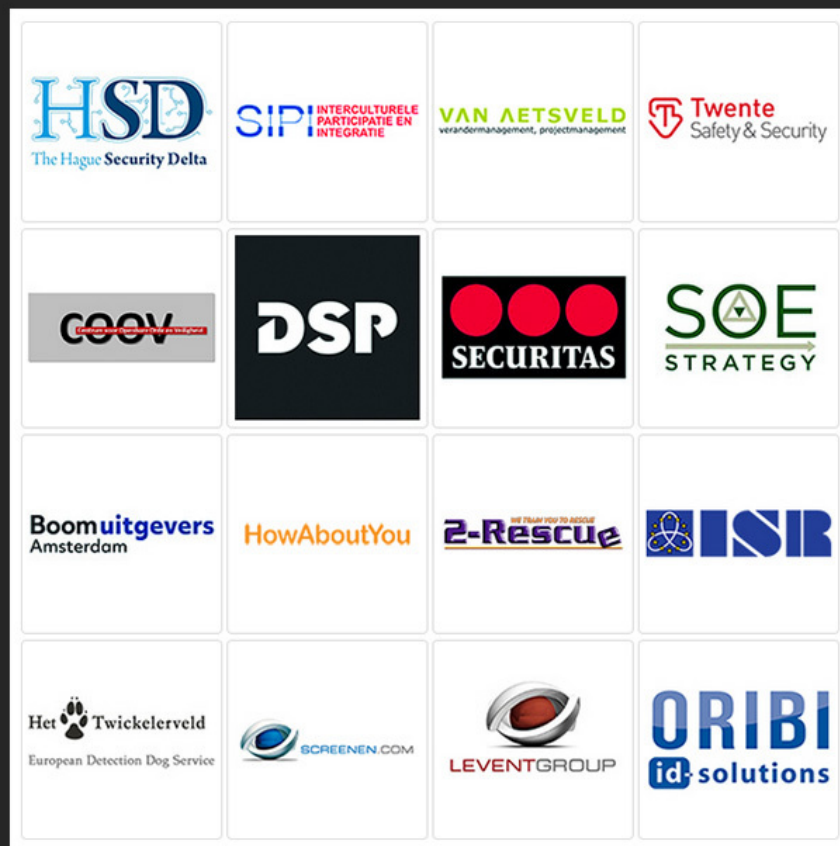
Ten slotte werd opgeroepen de juridische maatregelen niet louter te laten volgen op de dreiging maar ook aan de feiten van de afgelopen jaren. Zodoende wordt duidelijk dat één dodelijk slachtoffer in ons eigen land -en dat is evengoed een vreselijk feit- heeft geleid tot het inleveren van (staatsrechtelijke bescherming van) democratische principes. Daarmee hebben terroristen met minimale inspanning een wezenlijk effect op onze dagelijkse levens.

De voornaamste handvatten van iedere spreker en deze drie terugkerende aspecten vormen te samen de belangrijkste lessen van dit congres voor een succesvolle contraterrorismestrategie. Met deze lessen is het mogelijk dat iedereen kan meedraaien in onze maatschappij en onze democratie intact blijft. En hiermee ermee wordt de kans op een aanslag het sterkst gereduceerd.

Partners

Het congres Radicalisering & Terrorisme werd mede mogelijk gemaakt door:

Kennis en ervaring opdoen...

op het terrein van de aanpak van
Radicalisering en Terrorisme?

Congres Radicalisering & Terrorisme, december '17

Congres

Leer hoe u misstanden die veroorzaakt worden door (ideologische) radicaliserende groeperingen voorkomt.

Meer informatie?

[Bekijk de website](#)

[Download de congresbrochure](#)

Bestuurlijke aanpak van Radicalisering & Terrorisme

Cursus

Leer hoe u komt tot een integrale aanpak van (ideologische) radicaliserende groeperingen met de cursus Bestuurlijke aanpak van Radicalisering & Terrorisme.

Meer informatie?

[Bekijk de website](#)

[Download het cursusprogramma](#)

Leestips!

Wilt u meer kennis opdoen over onderwerpen die gerelateerd zijn aan het congres Radicalisering & Terrorisme? Dan zijn de volgende boeken zeker het lezen waard!

'Ik was een van hen'

Door: **Maarten Zeegers**

'Wij zijn Arabieren, portret van ondoordringbaar Syrië'

Door: **Maarten Zeegers**

'Het westen onder vuur – de haat verklaard'

Door: **Peter Knoope**

'De nieuwe politie'

Door: **Steven de Smet**

